

I

Niki, de naam die wij de jongste van mijn twee dochters uiteindelijk gaven, is geen afkorting; het was een compromis dat ik met haar vader aanging. Want vreemd genoeg wilde hij haar een Japanse naam geven en drong ik – wellicht uit een zelfzuchtig verlangen niet aan het verleden herinnerd te worden – aan op een Engelse. Hij stemde ten slotte in met Niki in de gedachte dat er iets van het Oosten in doorklonk.

Eerder dit jaar kwam ze me opzoeken, in april, toen de dagen nog koud en druilerig waren. Misschien was ze van plan geweest wat langer te blijven, dat weet ik niet. Maar mijn huis buiten en de rust die er heerst maakten haar rusteloos en al snel kon ik zien dat ze popelde om naar haar Londense leven terug te keren. Ze luisterde ongeduldig naar mijn klasieke platen, bladerde talloze tijdschriften door. Regelmatig ging de telefoon voor haar en dan beende ze over het tapijt, haar tengere figuurtje in haar strakke kleren geperst, en zorgde ervoor de deur achter zich te sluiten zodat ik haar gesprek niet kon volgen. Ze vertrok na vijf dagen.

Pas de tweede dag bracht ze Keiko ter sprake. Het was een grauwe, winderige ochtend en we hadden de fauteuils dichterbij de ramen geschoven om de regen in mijn tuin te zien vallen.

‘Had u verwacht dat ik er zou zijn?’ vroeg ze. ‘Bij de begrafenis, bedoel ik.’

‘Nee, ik geloof van niet. Ik dacht niet echt dat je zou komen.’

‘Het gaf me een schok toen ik dat over haar hoorde. Bijna was ik gekomen.’

‘Ik had helemaal niet verwacht dat je zou komen.’

‘De mensen wisten niet wat er met me aan de hand was,’ zei ze. ‘Ik heb het niemand verteld. Ik schaamde me, denk ik. Ze zouden het toch niet begrijpen, ze zouden niet begrijpen wat het me deed. Met een zus hoor je een innige band te hebben, of niet soms? Zelfs al mag je haar niet zo, die band is er. Maar zo was het nu eenmaal niet. Ik kan me niet eens meer herinneren hoe ze eruitzag.’

‘Ja, het is ook al lang geleden dat je haar voor het laatst hebt gezien.’

‘Ik weet alleen nog dat ik me in haar buurt altijd ellendig voelde. Dat is het enige wat ik me van haar herinner. En toch was ik triest toen ik het hoorde.’

Misschien was het niet alleen de rust die mijn dochter naar Londen teruggedreef. Want ofschoon we nooit lang stil bleven staan bij Keiko’s dood, was het onderwerp nooit ver weg, hing het telkens als we praatten in de lucht.

Keiko was, anders dan Niki, een volle Japanse en de meeste kranten pakten dit feit snel op. De Engelsen zijn verzot op hun idee dat ons ras een instinctieve hang naar zelfmoord heeft, alsof verdere verklaringen overbodig zijn; want dat was de hele berichtgeving, dat ze Japans was en zich in haar kamer had opgehangen.

Diezelfde avond stond ik voor de ramen de duisternis in te kijken toen ik Niki achter me hoorde zeggen: ‘Waar denk je aan, moeder?’ Ze zat opgekruld op de sofa, een boek op de knie.

‘Ik dacht aan iemand die ik ooit gekend heb. Een vrouw die ik gekend heb.’

‘Iemand die u kende toen u... voor u naar Engeland kwam?’

‘Ik kende haar toen ik in Nagasaki woonde, als je dat bedoelt.’ Ze bleef me aankijken, dus voegde ik eraan toe: ‘Heel lang geleden. Lang voordat ik je vader leerde kennen.’

Dat was kennelijk genoeg voor haar en met wat vaag gemompel dook ze weer in haar boek. Niki is in vele opzichten een toegewijd kind. Ze was niet alleen gekomen om te zien hoe ik het bericht van Keiko’s dood had opgenomen; ze was naar me toegekomen omdat ze zich geroepen voelde. Want de afgelopen jaren had ze het op zich genomen haar bewondering te uiten voor bepaalde aspecten van mijn verleden en ze was gekomen met de boodschap dat het nu niet anders was, dat ik geen spijt moest hebben van de keuzes die ik ooit gemaakt had. Kortom, om me op het hart te drukken dat ik niet verantwoordelijk was voor Keiko’s dood.

Ik heb niet zo’n behoefte om nu uit te weiden over Keiko’s dood, daar word ik maar mistroostig van. Ik noem haar hier alleen omdat dit alles speelde ten tijde van Niki’s bezoek in april en omdat het tijdens dit bezoek was dat ik me Sachiko voor het eerst na al die tijd herinnerde. Ik heb Sachiko nooit goed gekend. In feite was onze vriendschap slechts een kwestie van alles bij elkaar enkele weken, in een zomer vele jaren geleden.

De ergste dagen waren toen voorbij. Er waren evenveel Amerikaanse soldaten als altijd – want er werd gevochten in Korea – maar in Nagasaki waren het, na alles wat er gebeurd was, dagen van kalmte en opluchting. Het was voelbaar dat de wereld zou veranderen.

Mijn echtgenoot en ik woonden in een wijk ten oosten van de stad, met de tram niet ver van het centrum. Vlak bij ons liep een rivier en ik heb me eens laten vertellen dat er voor de oorlog een dorpje op de rivieroever was ontstaan. Maar toen was de bom gevallen en daarna waren geblakerde puinhopen het enige overblijfsel. De wederopbouw was op gang gekomen en na verloop van tijd waren vier betonnen flatgebouwen verrezen, elk met zo'n veertig zelfstandige woningen. Van de vier was ons blok het laatst gebouwd en het gaf het punt aan waar het nieuwbouwplan tot stilstand was gekomen; tussen ons en de rivier lag een uitgestrekt terrein braak, een aantal hectaren opgedroogde modder en geulen. Velen klaagden dat het een gevaar voor de gezondheid was en de afwatering was inderdaad verschrikkelijk. Het hele jaar door waren er kraters vol met brak water en in de zomermaanden waren de muskieten ondraaglijk. Van tijd tot tijd zag je er ambtenaren met precieze pas metingen verrichten en aantekeningen neerpennen, maar maanden verstreken en er werd niets ondernomen.

De bewoners van de flatgebouwen waren veelal net als wij – pasgetrouwde paren, waarvan de man een goede baan gevonden had bij een groeiend bedrijf. Veel van de flats waren eigendom van de bedrijven, die ze voor een schappelijk bedrag aan werknemers verhuurden. Alle flats waren identiek; tatami op de vloer, badkamer en keuken naar westers ont-

werp. Ze waren klein en tijdens de warmere maanden moeilijk koel te houden, maar over het algemeen scheen er onder de bewoners tevredenheid te heersen. En toch herinner ik me dat er een onmiskenbare sfeer van tijdelijkheid hing, alsof wij allemaal wachtten op de dag dat we iets beters konden betrekken.

Een houten huisje had zowel de oorlogsverwoesting als de staatsbulldozers overleefd. Vanuit ons raam kon ik het daar alleen zien staan, aan het eind van het braakland, bijna aan de rand van de rivier. Het was het soort huisje dat je vaak op het platteland ziet, met een schuin pannendak bijna tot aan de grond. Dikwijls stond ik er op momenten van ledigheid vanuit mijn raam naar te turen.

Te oordelen naar het bekijks dat Sachiko's aankomst trok, was ik niet de enige die naar het huisje tuurde. Er werd druk gepraat over twee mannen die men daar op een dag aan het werk had gezien – of het nu wel of niet gemeenteambtenaren waren geweest. Later ging het gerucht dat er een vrouw met haar dochttertje woonde en zelf zag ik meerdere malen hoe ze zich een weg baanden over het oneffen terrein.

De zomer was bijna begonnen – ik was drie of vier maanden zwanger – toen ik voor het eerst die Amerikaanse slee, wit en gedeukt, over het braakland in de richting van de rivier zag hobbelen. De avond was al grotendeels verstreken en de zon die achter het huisje onderging weerkaatste een ogenblik op het metaal.

Toen hoorde ik op een middag twee vrouwen bij de tramhalte praten over de vrouw die in de bouwval bij de rivier was getrokken. De een legde haar kennis uit hoe ze die ochtend de vrouw had aangesproken en een sneer had gekregen. Haar

kennis vond ook dat de vreemdelinge een onvriendelijke indruk maakte – trots waarschijnlijk. Ze moest minstens dertig zijn dachten ze, want het kind was zeker tien. De eerste vrouw zei dat de vrouw met een Tokioos accent had gesproken en zeker niet uit Nagasaki kwam. Een poosje hadden ze het over haar ‘Amerikaanse vriend’; toen zei de vrouw nogmaals hoe onvriendelijk de vreemdelinge die ochtend tegen haar was geweest.

Nu twijfel ik er geen moment aan dat er onder de vrouwen uit mijn destijdse omgeving waren die geleden hadden, die droeve en verschrikkelijke herinneringen hadden. Maar afgaande op de dagelijkse aanblik die ze boden, druk in de weer met hun echtgenoten en kinderen, kon ik dit maar moeilijk geloven – dat hun leven ooit de tragedies en nachtmerries van de oorlogstijd had gekend. Het was nooit mijn bedoeling onvriendelijk te lijken, maar het is wel waar dat ik me niet beijverde me anders voor te doen. Want op dat punt in mijn leven wenste ik nog met rust gelaten te worden.

Daarom luisterde ik met belangstelling naar het gepraat van die vrouwen over Sachiko. Ik kan me die middag bij de tramhalte vrij scherp voor de geest halen. Het was een van de eerste heldere zonnige dagen na het regenseizoen in juni en de door en door vochtige muren van baksteen en beton stonden rondom ons te drogen.

We stonden op een spoorbrug en aan één kant van de rails aan de voet van de heuvel was een stel daken zichtbaar, alsof de huizen van de helling waren komen tuimelen. Een eindje verderop stonden achter de huizen onze flats als vier betonnen zuilen. Op dat moment voelde ik iets als sympathie voor Sachiko en kon ik me wel inleven in die afstandelijkheid die

ik bij haar had bespeurd wanneer ik haar uit de verte gadesloeg.

We zouden die zomer bevriend raken en ze zou mij althans voor een tijdje in vertrouwen nemen. Ik kan niet meer precies zeggen hoe we elkaar voor het eerst ontmoetten. Ik herinner me hoe ik op een middag haar gestalte voor me in het oog kreeg op het pad dat de woonwijk uitliep. Ik versnelde mijn pas, maar Sachiko stapte stevig door. Inmiddels kenden wij elkaar blijkbaar al van naam, want ik herinner me dat ik haar aanriep toen ik dichterbij kwam.

Sachiko draaide zich om en wachtte tot ik haar ingehaald had. 'Is er iets?' vroeg ze.

'Ik ben blij dat ik u tref,' zei ik, een beetje buiten adem. 'Uw dochter, ze was aan het vechten toen ik zo-even naar buiten kwam. Daarachter, bij de greppels.'

'Aan het vechten?'

'Met twee andere kinderen. Eentje was een jongen. Het zag eruit alsof het menens was.'

'O.' Sachiko begon door te lopen. Ik liep met haar op.

'Ik wil geen paniek zaaien,' zei ik, 'maar het zag er echt uit alsof het menens was... Ik geloof zelfs dat ik een haal over de wang van uw dochter zag.'

'O.'

'Het was daarachter, aan de rand van het braakland.'

'En zijn ze nog aan het vechten, denkt u?' Ze bleef de heuvel op lopen.

'Nou, nee. Ik zag uw dochter weghollen.'

Sachiko keek me aan en glimlachte. 'Bent u niet gewend kinderen te zien vechten?'

'Ach, alle kinderen vechten wel eens, denk ik. Maar ik

vond dat ik het u moest vertellen. En ziet u, ik geloof niet dat ze op weg is naar school. De andere kinderen gingen de kant van de school op, maar uw dochter liep terug naar de rivier.’

Sachiko gaf geen antwoord en bleef de heuvel op lopen.

‘Trouwens,’ vervolgde ik, ‘dit had ik u al eerder willen vertellen. Ik heb uw dochter de laatste tijd een aantal keren gezien, ziet u. Ik vraag me af of ze misschien niet een beetje aan het spijbelen is.’

Het pad splitste zich boven op de heuvel. Sachiko hield stil en we keerden ons naar elkaar toe.

‘Het is heel vriendelijk dat u zo bezorgd bent, Etsuko,’ zei ze. ‘Bijzonder vriendelijk. Ik weet zeker dat u een uitstekende moeder zult zijn.’

Tevoren had ik verondersteld – evenals de vrouwen bij de tramhalte – dat Sachiko een vrouw van een jaar of dertig was. Maar misschien was haar jeugdig figuur bedrieglijk geweest, want ze had het gezicht van een ouder iemand. Ze keek me licht geamuseerd aan en iets in de manier waarop ze dat deed maakte dat ik verlegen moest lachen.

‘Ik stel het op prijs dat u op deze manier naar me toe gekomen bent,’ vervolgde ze. ‘Maar zoals u ziet heb ik het nu nogal druk. Ik moet Nagasaki in.’

‘Natuurlijk. Ik dacht alleen dat ik het u maar beter even kon komen vertellen, meer niet.’

Ze bleef me nog even aankijken met haar geamuseerde uitdrukking. Toen zei ze: ‘U bent erg vriendelijk. Als u me nu wilt excuseren. Ik moet de stad in.’ Ze boog en sloeg het pad naar de tramhalte in.

‘Het is vooral vanwege die haal over haar gezicht,’ zei ik

met enige stemverheffing. ‘En de rivier is hier en daar tamenlijk gevaarlijk. Ik dacht dat ik het u beter even kon komen vertellen.’

Ze draaide zich om en keek me nogmaals aan. ‘Als u niets anders te doen hebt, Etsuko,’ zei ze, ‘bent u misschien bereid om vandaag wat op mijn dochter te letten. Ik ben in de loop van de middag terug. Ik weet zeker dat u het goed met haar zult kunnen vinden.’

‘Daar heb ik niets op tegen, wanneer u dat wilt. Eerlijk gezegd lijkt uw dochter me nogal jong om de hele dag in haar eentje achter te blijven.’

‘U bent erg vriendelijk,’ zei Sachiko weer. Daarna lachte ze nog eens. ‘Ja, ik weet zeker dat u een uitstekende moeder zult zijn.’

Nadat ik afscheid had genomen van Sachiko liep ik de heuvel af en de woonwijk weer door. Weldra bevond ik me weer voor onze flat tegenover het braakliggende terrein. Daar het meisje nergens te bekennen viel stond ik op het punt naar binnen te gaan, toen ik wat beweging bij de rivieroever bespeurde. Mariko moest voordien neergehurkt gezeten hebben, want nu kon ik haar figuurtje vrij duidelijk zien aan de andere kant van de moddervlakte. Aanvankelijk kwam het in me op de hele zaak te vergeten en naar mijn huishouding terug te keren. Ten slotte begon ik op haar toe te lopen, omzichtig de geulen vermijgend.

Voor zover ik mij herinner was dat de eerste keer dat ik met Mariko sprak. Hoogst waarschijnlijk was er die ochtend niets ongewoons aan haar gedrag, want ik was tenslotte een vreemde voor het kind en ze had alle reden me te wantrouwen. En dat ik op dat moment een vreemd gevoel van onbe-

hagen ervoer was waarschijnlijk niets anders dan een reactie op Mariko's manier van doen.

De rivier stond die ochtend nog vrij hoog en de stroom was krachtig na het regenseizoen van een paar weken terug. De grond liep tot aan de waterkant steil af en de modder zag er onderaan, waar het meisje stond, beduidend natter uit. Mariko had een eenvoudig katoenen jurkje aan dat tot haar knieën reikte en haar kortgeknipte haar gaf haar een jongensachtig gezicht. Ze keek zonder te glimlachen op naar de plaats waar ik stond boven aan de modderige glooiing.

'Dag,' zei ik, 'ik heb net met je moeder gepraat. Jij moet Mariko-San zijn.'

Het meisje bleef me zwijgend aanstaren. Wat ik had aangezien voor een wond op haar wang bleek een modderveeg, zag ik nu.

'Hoor jij niet op school te zijn?'

Ze bleef een ogenblik stil. Toen zei ze: 'Ik zit niet op school.'

'Maar alle kinderen moeten naar school. Vind je het niet leuk?'

'Ik zit niet op school.'

'Maar heeft je moeder je hier dan niet op school gedaan?'

Mariko gaf geen antwoord. In plaats daarvan deed ze een stap achteruit.

'Pas op!' zei ik. 'Straks val je in het water. Het is heel glibberig.'

Ze bleef me van beneden af aankijken. Ik kon haar schoentjes naast haar in de modder zien liggen. Haar blote voeten zaten net als haar schoenen onder de modder.

'Ik heb net met je moeder gepraat,' zei ik, geruuststellend